

جلسه دوازدهم: شکر ۲

۴- کفران نعمت

۴/۱- کفران نعمت چیست؟: در عرصه فضیلت‌ها باید نقطه مقابل‌شان را هم شناخت. «تُعْرِفُ الْأَشْيَاءَ بِأَضْدَادِهَا». اگر شکر را می‌شناسیم، باید ضدش را هم بدانیم. نقطه مقابل شکر، کفران است (ناسپاسی کردن از نعمت‌ها). کفران نعمت این است که انسان سبب را ببیند ولی مسبب‌الاسباب را نبیند. آن اولین راه، آن کسی که اصل نعمت را داده نبیند فقط کسی که وسیله بوده را ببیند. این کفران است. کفران نعمت این است که از خطوط قرمز خدا عبور کند. کفران نعمت این است که زبانی از خدا تشکر نکند «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ» اگر شکر نعمت کردید این نعمت زیاد می‌شود ولی اگر کفران کردید، حق نعمت را ادا نکردید این می‌شود کفران و ناسپاسی.

۴/۲- ناسپاسی عامل سلب نعمت: از قرآن و روایات استفاده می‌شود ناسپاسی عامل سلب نعمت است.

«لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَ لَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ» - اگر شکرگزاری کنید، (نعمت خود را) بر شما خواهم افزود؛ و اگر ناسپاسی کنید، مجازاتم شدید است. (ابراهیم/۷)

اگر ناسپاسی کردید نعمت را از شما می‌گیرند و عذاب هم می‌شوید. امیرالمؤمنین علی علیه السلام فرمود: «إِذَا وَصَلَتْ إِلَيْكُمْ أَطْرَافُ النِّعَمِ فَلَا تُنْفِرُوا أَقْصَاهَا بِقَلَّةِ الشُّكْرِ»! اگر نعمت‌ها به شما روی آورد با کم شکر کردن سبب از بین رفتن نعمت نشوید.

حضرت در چند کلام دیگر روی این نکته تاکید فرموده‌اند: «النِّعَمُ يَسْلُبُهَا الْكُفْرَانُ». کفران نعمت سبب سلب نعمت‌ها می‌شود. «سَبَبُ زَوَالِ النِّعَمِ الْكُفْرَانُ». سبب زوال نعمت کفران است. «سَبَبُ حَوَلِ النِّعَمِ الْكُفْرُ»، «كُفْرُ النِّعْمَةِ مُزِيلُهَا».

امام سجاد علیه السلام فرمود: «الدُّنُوبُ الَّتِي تُغَيِّرُ النِّعَمَ...» برخی از گناهان هستند که نعمت را تغییر می‌دهند. و یکی از گناهانی که حضرت بر شمرد این بود: «كُفْرَانُ النِّعَمِ وَ تَرْكُ الشُّكْرِ»^۳ در قرآن می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ» - خداوند سرنوشت هیچ قوم (و ملتی) را تغییر نمی‌دهد مگر آنکه آنان آنچه را در خودشان است تغییر دهند. (رعد/۱۱)

امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده‌اند که ناسپاسی یک ضد ارزش است چه نسبت به خداوند، چه نسبت به بندگان خداوند. «كَافِرُ النِّعْمَةِ مَذْمُومٌ عِنْدَ الْخَالِقِ وَ الْخَلِائِقِ»^۴ آن کس که نعمت را ناسپاسی می‌کند، هم نزد خالق نکوهیده و مورد سرزنش است و هم نزد خلق خدا.

۱- نهج البلاغة (للصبيحی صالح)؛ ص ۴۷۰؛ حکمت ۱۴

۲- (هر چهار روایت) تصنیف غرر الحکم و درر الکلم؛ ص ۳۲۳؛ الکفران یزیل النعمة

۳- معانی الأخبار النص؛ ص ۲۷۰؛ باب معنی الذنوب التي تغير النعم...

۴- تصنیف غرر الحکم و درر الکلم؛ ص ۳۲۳؛ ذم الکفران؛ ح ۷۴۹۲

۵- نعمت‌های معنوی

نعمت فقط نان و آب و مادیات نیست، قرآن تاکید دارد نعمت‌های معنوی را هم فراموش نکنیم. «أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ - آیا کسی که با ایمان باشد همچون کسی است که فاسق است؟! نه، هرگز این دو برابر نیستند». (سجده/۱۸) این ایمان نعمت است. این که الحمدلله سلامتی دارید و سلامتی را خرج روزه می‌کنید، نعمت است.

ماه رمضان رسیده اگر توانایی روزه هم ندارید قرآن می‌خوانید به ضیافت‌الله می‌روید. این نعمت خدا است. از این قطعه‌ای از بهشت به تعبیر زیبای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) درست و حسابی استفاده کنیم.

نعمت رهبری حق: در قرآن کریم می‌فرماید: «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي - امروز، دین شما را کامل کردم؛ و نعمت خود را بر شما تمام نمودم». (مائده/۳) ^۱ حالا که علی‌علیه منصوب شد به ولایت دیگر نعمت بر شما تمام شد. امیرالمؤمنین علی‌علیه هست. نعمت رهبری حق به واقع سپاسگزاردنی است.

در همین قضیه کرونا ببینید در همه دنیا چه می‌گذرد. چه مشکلاتی دارند. ایران را هم ببینید. ما هم مشکل کرونا را داشته و داریم. این واقعیتی است ولی به چه خوبی اداره می‌شود. گرچه انتظار این است که مردم بیشتر بشنوند و بیشتر همراهی کنند. اما در مجموع وقتی مقایسه می‌کنیم بین آن‌چه در ایران می‌گذرد و آن‌چه که در آمریکا می‌گذرد. بین آن‌چه که در ایران می‌گذرد و آن‌چه که در ایتالیا می‌گذرد. متوجه نعمت رهبری حق می‌شویم (این نعمت رهبری حق از آن نعمت‌های سپاسگزاردنی است. کفران و ناسپاسی آن هم، نشنیدن حرف رهبری است، که الحمدلله مردم ما خوب می‌شنوند).

۶- سپاس از بندگان خدا (قسمت اول)

بخش دوم تشکر و سپاس از بندگان خداست. این هم یک ارزش والای اخلاقی است. این فرهنگ سپاس را زنده نگه داریم.

اول از همه محیط خانه. در قرآن می‌فرماید: «أَنِ اشْكُرْ لِي وَ لِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ - برای من و برای پدر و مادرت شکر بجا آور که بازگشت (همه شما) به سوی من است!». (لقمان/۱۴) خیلی قابل تأمل است. سپاس از والدین در کنار سپاس از خدا قرار گرفته است. این در روایات هم هست. امام سجاد علی‌علیه هم فرمود: «أَشْكُرُكُمْ لِلَّهِ أَشْكُرُكُمْ لِلنَّاسِ» ^۲ آن‌هایی از شما که بیشتر سپاسگزار از بندگان خدایان هستند؛ این‌ها سپاسگزارتر از خداوند هستند.

۱- الکافی (ط - الإسلامية) ج ۲؛ ص ۹۹؛ باب الشکر

۲- بنا به نقل علما و کتب حدیث شیعه و سنی این بخش از آیه مربوط به روز غدیر است.

نمونه سوالات آزمون

۱- کدام گزینه از جمله "تَعْرِفُ الْأَشْيَاءَ بِاَضْدَادِهَا" استنباط نمی شود؟

الف: در عرصه فضیلت ها باید نقطه مقابلشان را هم شناخت.

ب: یکی از راههای معرفت است

ج: با اضدادش هم می توان اشیاء را شناخت.

د: شناخت هر چیزی با درک واقعیت ها متضاد است.

۲- نقطه مقابل شکر چیست؟

الف: غضب ب: اسراف ب: کفران د: شرارت

۳- معنی صحیح آیه " «أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ» چیست؟

الف: آیا کسی که باایمان باشد همچون کسی است که فاسق است؟! نه، هرگز این دو برابر نیستند.

ب: آیا فرد باایمان مانند فرد فاسق رفتار می کند؟! نه، هرگز این دو برابر نیستند.
ج: چرا به فرد باایمان مانند فرد فاسق نگاه می کنند؟! نه، هرگز این دو برابر نیستند.
د: چرا افراد باایمان به افراد فاسق اینطور نگاه می کنند، البته که به مساوات رفتار نمی کنند.

۴- در آیه " «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا»

به کدام نعمت اشاره شده است؟

الف: رضایت عامه ب: نعمت فراوان ج: ولایت و رهبری د: حسابرسی

۵- طبق آیه: «إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ» خداوند سرنوشت هیچ

قومی را تغییر نمی دهد مگر آنکه آنچه در است تغییر دهند.

الف: دینشان ب: اعمالشان ج: خودشان د: عاقبت آنها